

האידינא אליבא דשמעתא

דין דת הנוצרים

גבי דת הנוצרים כתב הרמב"ם (פירוש המשניות עבודה זרה פ"א מ"ג) דדינה לכל שינויי כיתותיהם כעבודה זרה. וכן הכריע להלכה (הלכות עבודה זרה פ"ט ה"ד). ובשו"ת חיים ביד (סימן כו) כתב דאף אם אין דינם כעובדי עבודה זרה ממש, מכל מקום יש לחוש, וז"ל: 'ואל יקחך לבך לומר דבזמן הזה ליכא עבודה זרה, דזהו לגבי הגויים, אכן בית טפילתם מקום מוכן לפורענות דמקטרין ועושים עבודתם זכר לעבודה זרה של קדמונים, תינח דאינו עבודה זרה ממש, נקוט מיהא פלגא דמידי סרך טומאה לא פלט'. ע"כ. וכן כתב בציץ אליעזר (ח"ד סימן צ"א) דאין לחלק בנוגע לאיסור הכניסה לבין הימים הקדמונים לבין זמנינו, וגם בזמן הזה אסור ליכנס לבית העבודה זרה שלהם וגם לא לחצר.

אמנם דעת הרס"ג (האמונות והדעות מאמר ב) היא שאין כל הנוצרים עובדי עבודה זרה. ומדברי התוספות (סנהדרין סג: ד"ה אסור) נראה שאין להם דין עובדי עבודה זרה. וכן כתב במעשי ה' (מעשה מצרים פכ"ד), וז"ל הנצרך לענינו: 'כל הנכרים האלה כולם הגיע אליהם יציאת מצרים ומאמינים בה וידעו ענינה, ואין אנחנו מקללים ליודעים שמו, רק לעובדים אלילים ובלתי מאמינים בחידוש העולם. אבל עתה שהנכרים הללו וכן הישמעאלים שהם יודעים את ה' ומודים ביציאת מצרים, חלילה לנו מלקללם מפאת דתנו'. ע"כ. ובאגרות משה (י"ד ח"א סימן ס"ט) כתב דאין להחמיר שלא להביט בצורת שתי וערב שלהם, וז"ל: 'גם לא ברור לי שיהיה בכלל איסור להסתכל בשתי ערב שלהם, דיותר נוטה שליכא איסור כיון שאינו העבודה זרה עצמה שעובדין לזה, רק איזה חק עכו"ם להחזיק סימן זה לעבוד העבודה זרה בזה, שלא מצינו בכהאי גוונא שיהיה אסור בהסתכלות ורק מצד הרחקה מן הכיעור יש להחמיר בנעשו לעבודתם כחק שלהם'.

דין דת המוסלמים

גבי דת האיסלאם הנה כתב הרדב"ז (ח"ד סימן צ"ב) שהיא כעבודה זרה גמורה, וז"ל: 'הווי יודע שאמונת הישמעאלים אף על פי שהם מיחדים את השם, עבודה זרה גמורה חשיבא ליהרג ואל ימיר, שהרי המודה באמונתם כופר בתורת משה שאינה אמת כמות שהיא בידונו, וכל כיוצא בזה עבודה זרה גמורה'. ע"כ. וכן כתב הר"ן (סנהדרין סא:). אמנם בשו"ת הר"ן

עומקא דסוגיא

א. גבי מקור האיסור אף ליהנות מעבודה זרה עיין בבית יוסף (י"ד סימן קמ"ב) דנילף ממה שאמרה תורה לא ידבק בידך מאומה. וכן אמרה תורה לא תחנם, ודרשו חז"ל (עבודה זרה כ.) אל תתן להם חן, ועיין ברש"י שם

(סימן ה) כתב שהסכימו כבר שישמעאלים אינם עובדי עבודה זרה ואין ביניהם חשש נסוך. וכן כתב הרמב"ם (שו"ת הרמב"ם סימן תמ"ח) דאינם עובדי עבודה זרה, וז"ל הנצרך לענינו: 'אלו הישמעאלים אינם עובדי עבודה זרה כלל, וכבר נכרתה מפייהם ומלבם, והם מיחדים לאל יתעלה יחוד כראוי יחוד שאין בו דופי'. ע"כ. ובטור (י"ד סימן קכ"ד), והבית יוסף (י"ד סימן קכ"ג) והרמ"א (י"ד סימן קמ"ו ס"ה), והט"ו (י"ד סימן קכ"ד סק"ד), הכריעו כדעת הרמב"ם דאין דינם כדין עובדי עבודה זרה.

דין דברים שנעשו לדת הנוצרים

אמרו ז"ל (עבודה זרה מב:): 'המוצא כלים ועליהם צורת חמה, צורת לבנה, צורת דרקון יוליקם לים המלח'. ע"כ. וכתב הריטב"א שם גבי צורת שתי וערב שלהם, וז"ל: 'מעשה צורות שתי וערב שרגילין גוים לצייר בכלים של כסף מותרים, דאף על גב דצורת שתי וערב נעבדת היא להם, הא ידעין ודאי דלא פלחי לה בכלים, ולא עוד אלא שהם אין עובדין אלא לצורת שתי וערב שטימא אותה הגלח, וזה טעם היתר המטבעות דהוה ליה כדבר בריא שאין נעבדין שהוא מותר לדברי הכל, ואפילו על המכובדין, ע"כ. וכן כתב ברבנו ירוחם (תולדות אדם וחווה נתיב י"ז ח"ד) גבי פסלים ותמונות של אלו שאינם אדוקים בעבודה זרה, שמן הסתם מה שעושים בצורות הללו בכלים אינם עושים אלא לנוי.

אמנם הבית יוסף (שו"ת אבקת רובל סימן ס"ח) כתב שצורת שתי וערב היא צורה הנעבדת, וז"ל: 'צורת שתי וערב נעבדת היא וכמו שכתב הר"ן בשם הרשב"א, ומה שכתב ואפילו בצורות מניקה כתב הר"ן שם שאין עובדים היום לצורות הללו כו', תימא גדול הוא שהר"ן לא מלאו לבו לחלוק ולא כתב כן אלא בדרך אפשר וצריך עיון, וזה השואל סומך על זה לעשות מעשה להקל, וזה לא עלה על דעתו של הר"ן. ע"כ. וכן כתב בשו"ע (י"ד סימן קמ"א ס"ג) להחמיר. וברמ"א שם הביא ב' הדעות. ודין כל אלו האסורים, אסורים אף בקול ומראה וכמו שאמרו ז"ל (פסחים כו.) קול ומראה אין בהן משום מעילה, מעילה הוא דליכא, הא איסורא איכא. וכן נפסק בשו"ע (י"ד סימן קמ"ב ס"ט"ו) דאסור לשמוע כלי שיר של עבודת כוכבים או להסתכל בני עבודת כוכבים, כיון שנהנה בראייה.

שביאר שלא יאמר כמה עובד כוכבים זה נאה. ועיין עוד בשו"ע (י"ד סימן קמ"א ס"ד) שהכריע כן להלכה. ועיין עוד מה שאמרו ז"ל (שבת קמ"ט) דאסור להביט בדיוקנא ממה שאמרה תורה אל תפנו אל האלילים.

הנוצרים לכל שינויי כיתותיהם כעבודה זרה (רמב"ם)

מראי מקומות

- א. סנהדרין סא:
- ב. פירוש המשניות להרמב"ם עבודה זרה פ"א מ"ג
- ג. רמב"ם הלכות עבודה זרה פ"ט ה"ד
- ד. שו"ת חיים ביד סימן כו
- ה. שו"ת ציץ אליעזר ח"ד סימן צ"א
- ו. האמונות והדעות מאמר ב
- ז. סנהדרין סג: תורה אסור
- ח. מעשי ה' מעשה מצרים פכ"ד
- ט. שו"ת אגרות משה י"ד ח"א סימן ס"ט
- י. שו"ת הרדב"ז ח"ד סימן צ"ב
- יא. חידושי הר"ן סנהדרין סא:
- יב. שו"ת הר"ן סימן ה
- יג. שו"ת הרמב"ם סימן תמ"ח
- יד. טור י"ד סימן קכ"ד
- טו. בית יוסף י"ד סימן קכ"ג
- טז. רמ"א י"ד סימן קמ"ו ס"ה
- יז. ט"ו י"ד סימן קכ"ד סק"ד
- יח. עבודה זרה מב:
- יט. תולדות אדם וחווה נתיב י"ז ח"ד
- כ. שו"ת אבקת רובל סימן ס"ח
- כא. שו"ע י"ד סימן קמ"א ס"ג
- כב. פסחים כו.
- כג. שו"ע י"ד סימן קמ"ב ס"ט"ו
- כד. בית יוסף י"ד סימן קמ"ב
- כה. עבודה זרה כ.
- כו. שו"ע י"ד סימן קמ"א ס"ד
- כז. שבת קמ"ט.

עבודה זרה בימינו

פתחא דסוגיא

ואם העיר דינה כן קל וחומר בית עבודת כוכבים עצמו, שהוא אסור לנו כמעט לראותו, וכל שכן ליכנס בו עכ"ל. למדנו דברים ברורים מדברי הקדושים האלה של הרמב"ם ז"ל, שהדבר פשוט כביעתא בכותחא שאסור ליכנס לבית עבודת כוכבים, ולא עוד אלא שאסור אפילו כמעט לראותו, וזכורני עוד מימי קטנותי, דכשהיו צריכים לעבור על יד כנסיה מובהקת שלהם, היו המבוגרים מאיצים בנו לא להסתכל לשם ולמהר לעבור, ובררך המהירות לומר ג' פעמים שקץ תשקצנו וגו', וכפי הנראה המקור לכך הוא מדברי הרמב"ם אלה, וענין הריצה נפסק בדומה לזה ב"ד סי' קמ"ב סעיף ט' בלעבור תחת אשירה עיין שם, הגם שזה לא דומה ממש לשם, עד שיצטרכו לעשות כן גם כאן מעיקרא דינא, אבל יש משם מקור להריצה בכאן משום מדת חסידות (שרת ציץ אליעזר ח"ד סימן צ"א).

ביאורא דתלמודא

העובד עבודה זרה מאהבה – מאהבת אדם ולא חשבה בלבו באלהות (רש"י). ומיראה – דיראה זו יש בה סכנות נפשות שימיתוהו אם לא שיעבדנה וכיון דמשום יראה הוא עובדה - לרבא פטור - דודאי לא קבלה עליו באלוה, ואין שם שום אומדנא שקבלה באלוה כיון שעבדה, דעבודה זו מחמת האונס היא (חידושי הר"ן). יכול אפילו נעבד כהמן – פירש שהשתחוואה הותרה לאדם שכמותך להשתחוות לפניו ולכבדו, אבל אם היא השתחוות של אלהות, אף על פי שאינו עושהו אלוה ממש אסורה היא, ולדעת אב"י חייבין עליה מיתה, שהשתחויה של המן השתחויה של אלהות היתה, ועל זה מסר מרדכי עצמו למיתה (חידושי הר"ן). והא המן מיראה הוה נעבד – כדכתיב כי כן צוה לו המלך, וקתני תלמוד לומר לא תעבדם, וכיון דאזהר ביה קרא בהדיא, על כרחיך כי הדר ענש אההיא מילתא דאזהר קא עניש, ותו דגבי עונש נמי הא כתיבא עבודה וילך ויעבוד (יד רמ"ה). ולא כהמן – דקתני יכול אפילו נעבד כהמן לאו למיסר מיראה, אלא למיסר אדם הנעבד לשם עבודה זרה שלא מיראה למסגד ליה בסתמא, והאי דנקט המן משום דעשה עצמו עבודה זרה הוא (רש"י). והכא לאו מיראה – לא השתחוה מרדכי להמן כדאמר במדרש שהיו צלמים על לבו (תוספות). רבי אומר בשגגת מעשה – אפילו לא נעלם ממנו איסור עבודה זרה אלא ששגג במעשה חייב, ואף על גב דבשאר מצות אין מביא קרבן האמור בו, אלא אם כן נעלמה ממנו הלכה דכתיב גבי חטאת צבור ונעלם דבה, כגון: הורו בית דין שחלב מותר ועשו על ידי העלמתו, דבפר כהן משוח כתוב לאשמת העם הרי משוח כצבוב, אפילו הכי בעבודה זרה שקרבנו שוה לשאר יחידים כדקתני ואזיל, מחייב בשגגת מעשה בלא העלם דבה, ולקמן מפרש האי שגגת מעשה היכי דמי (רש"י). הרי לבו לשמים – ולא השתחוה זה לעבודה זרה לא מזיד ולא שוגג הוא, אלא לשמים, שהרי לשמים נתכוין, ואפילו היה יודע שזה הבית עבודה זרה הוא, והוא משתחוה בתוכו לשמים אין כאן עונש, שהרי אף משתחוה לבית הכנסת לא לבית הוא משתחוה, אלא למי ששכן שמו עליה (רש"י). דחזא אנדרטא והשתחוה לו – שראה דמות שהיו רגילין לעשות בדמות המלך, והרואה אותו משתחוה לו לכבוד המלך ופעמים שעובדין אותו, וזה ראה אחד שהיה נעבד ולא ידע שהוא נעבד והשתחוה לו (רש"י).

ליקוטא דתלמודא

שנו רבותינו (סנהדרין סא): גבי אנדרטא האם יש לה דין עבודה זרה: איתמה, העובד עבודה זרה מאהבה ומיראה, אב"י אמר חייב, רבא אמר פטור. אב"י אמר חייב, דהא פלחה. רבא אמר פטור, אי קבליה עליה באלוה אין, אי לא לא. סימן עב"ד ישתחוה למשי"ח. ואמר אב"י מנא אמינא לה, דתנן העובד עבודה זרה אחד העובד בו. מאי לאו אחד העובד מאהבה ומיראה. ורבא אמר לך לא, כדמתרין רבי ירמיה. אמר אב"י מנא אמינא לה, דתניא לא תשתחוה להם, להם אי אתה משתחוה, אבל אתה משתחוה לאדם כמותך. יכול אפילו נעבד כהמן, תלמוד לומר ולא תעבדם. והא המן מיראה הוה נעבד. ורבא כהמן ולא כהמן. כהמן דאיהו גופיה עבודה זרה, ולא כהמן דאילו המן מיראה, והכא לאו מיראה. ואמר אב"י מנא אמינא לה דתניא כהן משיח בעבודה זרה, רבי אומר בשגגת מעשה, וחכמים אומרים בהעלם דבה. ושויין שבשעירה כיחיד, ושויין שאין מביא אשם תלוי. האי שגגת מעשה דעבודה זרה היכי דמי, אי קסבר בית הכנסת הוא והשתחוה לו הרי לבו לשמים. אלא דחזא אנדרטא והשתחוה לו, אי קבליה עליה באלוה מזיד הוא, ואי לא קבליה עליה באלוה לא כלום הוא, אלא לאו מאהבה ומיראה. ורבא אמר לך לא, באומר מותר. אומר מותר היינו העלם דבה, באומר מותר לגמרי. העלם דבה קיום מקצת וביטול מקצת.

גם בזמן
הזה אסור
ליכנס
לבית
העבודה
זרה וגם
לא לחצר
(ציץ אליעזר)

אור תורה

ולא ידבק בגדך מאומה כן
החרם למען ישוב ה' מחרון
אפו ונתן לך רחמים ורחמך
והרבך פאשר נשבע לאבתך.
(דברים י"ח)

אל תפנו אל האילים ואלהי
מסכה לא תעשו לכם אני ה'
אלהיכם.
(ויקרא י"ד)

לא תשתחוו להם ולא
תעבדם פי אנכי ה' אלהיך
אל קנא פקד עון אבת על
בנים על שלשים ועל רבעים
לשנאי.
(שמות כ"ה)